

Verslag winterbijeenkomst Nederlandse Sieralgenwerkgroep 5 maart 2016, Zanderij Crailo

Aanwezig: Peter Coesel, Ellie Fluitsma, Alfred van Geest, Ton Joosten, Matthijs Koek, Frans Kouwets, Maarten Mandos, Koos Meesters, Peter van Ruth, Bart van Tooren en Marien van Westen,
als incidentele toehoorders (bij voordracht Bart): Herman van Dam en Sylvia van Leeuwen

Afgemeld: Kees den Boer, Ina Bultstra, Wil Leurs en Henk van der Meulen

Algemeen

Peter Coesel verwelkomt Ellie Fluitsma als nieuwe deelnemer aan onze werkgroep. Ook is hij blij, Ton, ondanks zijn zware visuele handicap, nog als geïnteresseerde te kunnen begroeten. Voorts memoreert Peter de succesvolle zomere excursie 2015 naar de mesotrofe trilveentjes van de Rottige Meente, waarbij onder meer de karakteristieke, arctische soort *Staurastrum minutissimum* als nieuw voor de Nederlandse flora kon worden bijgeschreven.

Zoals al per e-mail aan de werkgroepleden bericht, is de zomere excursie dit jaar gepland op zaterdag **4 juni** naar het Buitengoor bij Mol, tezamen met de collega's van de Vlaamse werkgroep 'Micrasterias' die ons zullen gidsen. De gebruikelijke, aan de excursie verbonden microscopiseerdag is gepland op dinsdag 7 juni, bij de Waterdienst in Lelystad.

Activiteiten van leden

Bart houdt een voordracht over zijn bijdrage aan een recentelijk gestart hydrobiologisch vervolgonderzoek aan de Oisterwijkse vennen onder supervisie van Herman van Dam. De laatste decennia zijn veel pogingen tot gedaan tot restauratie van de vennen met hun voorheen zo bijzondere sieralgenflora, helaas zonder het beoogde resultaat. Daarom zal nu onderzocht worden wat de meest kansrijke vennen zijn om er een gericht beheer op los te laten. Daartoe inventariseert Bart een dertigtal vennen in en bij de Centrale Vennenreeks en de Kampina Heide. Elk ven wordt twee keer bezocht, meestal tezamen met Maarten Mandos en Peter van Ruth. Tot nu toe zijn ongeveer 200 soorten en variëteiten aangetroffen, waaronder helaas nog weinig van de vroegere 'vlaggeschipsoorten'.

De meeste vennen, vooral die op de noordoostelijke Kampina, zijn ongebufferd en herbergen een sterk overeenkomstige sieralgenflora, bestaande uit zo'n 30 tot 40, veelal triviale soorten. Vroegere vlaggeschipsoorten als *Micrasterias oscitans*, *Cosmarium ralfsii*, *Euastrum ampullaceum*, *Docidium* spp, *Cosmarium nymannianum* en *Euastrum crassum*, taxa die in 1975 nog (deels als dode cellen of semicellen) werden aangetroffen, zijn nu niet meer gevonden. Tamelijk recent uitgevoerde bekalkingsmaatregelen hebben tot nog toe niet het beoogde effect gehad. (Ton: *Cosmarium nymannianum*, *Euastrum crassum* en *Micrasterias jeneri* waren ook uit Drenthe nagenoeg verdwenen, maar zijn daar de laatste jaren weer duidelijk in opmars. Mogelijk zijn de kansen op terugkeer in Brabant lager vanwege de hoge stikstofdepositie in deze provincie).

De zwak gebufferde vennen in en bij de Centrale Vennenreeks vormen qua desmidiaceëenflora een ratjetoe. Herstelmaatregelen als uitbaggeren en grondwatertoevoer hebben ten opzichte van het dieptepunt in de jaren tachtig/negentig wel tot een toename van het aantal soorten geleid, maar niet

Verslag winterbijeenkomst Nederlandse Sieralgenwerkgroep 5 maart 2016, Zanderij Crailo

tot een toename van de sieralg-gerelateerde natuurwaarde. Het Belversven en het Winkelsven zijn momenteel verreweg het rijkst, maar ook die ontberen de zeldzame, aan het begin van de twintigste eeuw aanwezige *Micrasterias*- en *Staurastrum*-soorten die zo kenmerkend waren voor dit gebied. Als vigerende negatieve omgevingsfactoren noemt Bart 'te steile oevers', 'te veel omringend bos' en 'dreigende verzuring'. Laatstgenoemd effect is onder meer af te leiden uit een sterke toename van soorten als *Staurastrum paradoxum*, *Staurastrum paradoxoides*, *Staurastrum diacanthum* en *Staurastrum brachiatoides*. Willen wij (een deel van) de vroegere vlaggeschipsoorten terugkrijgen dan zullen genoemde negatieve invloeden dus structureel moeten worden aangepakt.

Peter van Ruth doet mee aan het onderzoek van Bart en heeft aan diens verhaal verder niets toe te voegen.

Maarten heeft zo'n 1300 waarnemingen ingediend bij Waarneming.nl. Hij onderzocht onder meer het Berkven en de Keienhurk bij Oirschot (vennen met veel *Littorella*) alwaar *Closterium angustatum* gevonden. Op de Regte Heide (bij het Riels Laag), in een leemkuil, o.a. *Xanthidium variable*. In het Klein Aderven (bij Oisterwijk), *Xanthidium smithii*. Op de heide bij Hilvarenbeek, *Cosmarium galeritum*.

Matthijs rapporteert over een bloei van *Micrasterias truncata* in het Grote Meer (in Brabant). De populatie vertoont veel morfologische variatie. Op een grafiek waarin cellengte tegen celbreedte is uitgezet zijn onderling gescheiden groepen te zien, overeenkomend met onder meer de nominate variëteit en de var. *bahusiensis*. Toch is onduidelijk of het hier om taxonomisch verantwoorde eenheden gaat.

Peter Coesel deelt mee dat onlangs een tweede artikel is verschenen over sieralgen uit Zambia (samen met Alfred geschreven en voor geïnteresseerden als pdf te verkrijgen). Een derde (en laatste) aflevering is in de maak. Een door een Argentijnse hydrobiologe vanuit zuidelijk Patagonië opgestuurd monster blijkt enkele opvallende, merkwaardig gevormde *Cosmarium*-soorten te bevatten. Alfred vertoont hier foto's van. Een gezamenlijk artikel hierover is in voorbereiding.

Alfred heeft zich het afgelopen jaar geconcentreerd op sieralgen uit regenpoelen in en rond Amsterdam. In het westelijk havengebied veel soorten met een als arctisch-alpien beschreven verspreiding, waaronder *Cosmarium speciosum* var. *simplex*, *C. anceps* + var. *borgei*, *C. parvulum*, *C. subexcavatum* var. *ordinatum*, *C. subcostatum* var. *beckii*, *Actinotaenium curtum* en *A. riethii*.

In het Amstelkwartier onder meer: *Cosmarium pericymatium* + var. *corrugatum*, *C. notabile* var. *subnotabile*, *Staurastrum habeebense* en *Staurastrum arnellii* (sensu de nieuwe Europese *Staurastrum*-flora). Laatstgenoemde soort was tot nu toe alleen bekend vanuit het arctisch gebied en het hooggebergte in Oostenrijk. Daarnaast ook een aantal soorten gevonden met een onduidelijke taxonomische status, zoals *Cosmarium tetragonum* var. *heterocrenatum* en *C. microsphinctum* var. *crispulum*. Een publicatie wordt overwogen.

Koos maakt melding van *Staurastrum pileolatum*, gevonden in noordoost Twente (de eerste vondst in Nederland buiten Drenthe). Langs de Vecht bij Weesp vond hij een grote vorm van *Closterium pseudolunula* (tot 518 µm lang) die mogelijk een aparte taxonomische status verdient. Voorts

Verslag winterbijeenkomst Nederlandse Sieralgenwerkgroep 5 maart 2016, Zanderij Crailo

vertoont hij foto's van een aantal in Connemara (Ierland) verzamelde, merendeels in Nederland uitgestorven soorten, zoals *Cosmarium ocellatum*, *Euastrum pinnatum*, *Docidium undulatum*, *Euastrum ventricosum*, *Micrasterias oscitans* en *Staurastrum verticillatum*. Tenslotte rapporteert hij over een natuurontwikkelingsproject bij de Hilversumse Meent (het Gijzenveen) waar hij *Cosmarium botrytis* var. *gemmaferum* en *Netrium* cf. *pseudactinotaenium* vond.

Ellie is actief in de KNNV en heeft bijzondere interesse in de hydrobiologie. Door Koos is zij enthousiast geraakt voor de sieralgen en zij wil zich graag bij onze werkgroep aansluiten. De eerste activiteit is waarschijnlijk in mei wanneer de KNNV-afdeling Gooi 100 jaar bestaat en een 'duizendsoortendag' organiseert.

Ton deelt mee de laatste tijd weliswaar iets op te knappen, maar het nog steeds met slechts 2% gezichtsvermogen moet zien te doen. Niettemin hoopt hij zijn werkzaamheden als algoloog bij de Waterdienst in Lelystad deels te kunnen voortzetten.

Frans meldt dat zijn werk aan de Europese *Cosmarium*-flora vertraging heeft opgelopen, onder andere door analyse van een veertigtal uit Spitsbergen verkregen monsters die deels veel nieuwe soorten opleveren. Ook is hij extra tijd kwijt met het bewerken van probleemgevallen. Niettemin kan hij al een uitdraai laten zien van de tekst van het gereedgekomen deel, zo'n 700 soorten omvattend.

Marien deelt mee dat ook zijn sieralgen-atlas van Drenthe minder ver is gevorderd dan gehoopt, vooral doordat hij veel tijd heeft gestopt in een artikel voor Phytotaxa dat eind vorig jaar verscheen. Een deel van de daarin nieuw beschreven soorten is inmiddels ook al door andere onderzoekers (o.a. Jan Stastny) waargenomen.

Vanuit Frankrijk (Haute Saone) laat Marien foto's zien van enkele interessante soorten, als *Closterium angustatum*, *Cosmarium gibberulum* en *Staurastrum arctiscon*.

Een van zijn projecten aan Nederlandse sieralgen betreft het soortencomplex *Closterium navicula/closterioides*. Hij kan daarbinnen, m.b.t. celomtrek en aantal apicale kristallen, drie morfologische types onderscheiden. Een grafiek van de ratio cellengte/celbreedte vertoont vier clusters. Een daarvan kan gelinkt worden aan *Clost. navicula* var. *crassum* die hij alleen in zuur milieu aantreft. Een rhomboïde vorm van *Cl. navicula* is wellicht meer verwant met *Cl. closterioides* var. *intermedium* dan met *Cl. navicula* var. *navicula*.

Ook bij *Actinotaenium silvae-nigrae* kan hij drie typen onderscheiden, waaronder een vorm met truncate apex met zygosporen, gevonden in regenpoeltjes (sic!).

Als bijzondere vondsten uit regenwaterpoeltjes meldt Marien voorts: *Staurastrum ralfsii* var. *depressum* met zygosporen, *Cosmarium lagerheimii*, *C. subgranatum* var. *borgei* met zygosporen, *C. cf. subcostatum* var. *minus* met zygosporen, *C. cf. speciosum* en *C. notabile* var. *transiens*.

Tenslotte staat Marien nog even stil bij de hem toegezonden, door Peter en Koos ge-update soortenlijst van 'Lowland desmids'. Hij zal deze lijst, na intern beraad over bijbehorende milieu-indicaties, verwerken in zijn programma DesmidDatabase. Zodra gereed, kan de lijst ook opgenomen worden in www.desmids.nl